

เร่งสร้าง
คนทำงานทักษะสูง
สร้างงาน
20 ล้าน ตำแหน่ง
รายได้ไม่ต่ำกว่า
200,000 บาทปี

แพทองธาร
ชินวัตร
หัวหน้างานอนาคตที่ไทย

พท
พรรคเพื่อไทย

เลือกทั้งคนทั้งพรรค

ไปให้ไกลกว่า “มหานครกรุงเทพ”: ปรัชญาว่าด้วยนโยบายการพัฒนาเมืองของพรรคเพื่อไทย

พิชณินพัทธ์ วิชัยโน*

*นิสิตปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, Email: pychaniphat@gmail.com

Beyond Greater Bangkok: The Review of Pheu Thai Party's Urban Development Policies

Pychaniphat Wichaino*

*Master's Degree Program in Sociology and Anthropology, Department of Sociology Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Email: pychaniphat@gmail.com

Article History: Received: April 20, 2023 / Revised: December 10, 2023 / Accepted: December 18, 2023

บทคัดย่อ

การพัฒนาเมืองถูกให้ความสำคัญมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยเฉพาะการพัฒนาเมืองกรุงเทพมหานครที่มีความสลับซับซ้อนและมีขอบเขตเชิงภูมิศาสตร์ที่ขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็วจนกลายเป็น “มหานครกรุงเทพ” อย่างไรก็ดี ในช่วงของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2566 ที่ผ่านมา นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองถูกให้ความสนใจเป็นอย่างมากและมีความพยายามกระจายตัวการพัฒนาเมืองให้ออกไปให้ไกลกว่ามหานครกรุงเทพผ่านการพัฒนาเมืองภูมิภาคและเมืองรองต่าง ๆ ในแง่นี้จึงได้แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเมืองมีความเชื่อมโยงกันกับสนามทางการเมืองที่หลากหลายสะท้อนผ่านแนวนโยบายของพรรคการเมืองที่มีมิติของการประกอบร่วมกันของความคิดทางเศรษฐกิจ สังคม และอุดมการณ์ที่แตกต่างกันออกไป บทความชิ้นนี้ศึกษามิติทางด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเมืองผ่านปรัชญานโยบายการพัฒนาเมืองของพรรคเพื่อไทย โดยบทความนี้เสนอว่าการพัฒนาเมืองควรพัฒนาไปให้ไกลกว่ามหานครกรุงเทพ ซึ่งเป็นการกระจายโอกาสและการเจริญเติบโตให้กับเมืองที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเมืองเศรษฐกิจดิจิทัล เมืองท่องเที่ยว และเมืองของทุกคน แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถปฏิเสธได้คือการดำรงอยู่ของการเป็นศูนย์กลางของมหานครกรุงเทพ

คำสำคัญ: สังคมวิทยาเมือง, มานุษยวิทยาเมือง, นโยบายการพัฒนาเมือง, พรรคเพื่อไทย

Abstract

Urban development has attracted significant attention of researchers to date. Specifically, Bangkok's complicated development which rapidly extended geographic borders has resulted in the city becoming known as “Greater Bangkok”. However, policies on urban development are of central importance to communities during the general election for members of the House of Representatives in 2023. Furthermore, efforts have been made to spread urban development beyond Bangkok through the development of cities, regions, and secondary cities. On this basis, it has been demonstrated that urban development is linked to a range of political domains, as seen by political party’s policies that share the aspect of a collaborative assembly of diverse economic ideologies and societies. This paper explores sociological and urban anthropological perspectives via the case of urban development policy as envisioned by the Pheu Thai Party. To broaden opportunities and foster the establishment of varied cities, this article suggests that urban development should extend beyond Bangkok. Given a digital economy city, urban tourism, and universal design, it is incontrovertible that a digital economy city, an urban tourism, and a universal design contribute to the existence of the center of Greater Bangkok.

Keywords: Urban Sociology, Urban Anthropology, Urban Development Policy, Pheu Thai Party

บทนำ: เปิดฉากนคราภีพัฒนกับการพัฒนาเมือง

การพัฒนาเมืองของสังคมไทยเปิดฉากขึ้นในพื้นที่เมืองกรุงเทพมหานครในฐานะเมืองหลวงของประเทศไทย กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นเมืองสากลโลก (global city) ที่ชักจูงเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างทุน เทคโนโลยี และการย้ายถิ่นฐานข้ามชาติ (transitional migration) กรุงเทพมหานครจึงกลายเป็นศูนย์กลางทางการเงินและธุรกิจระหว่างประเทศ (Sassen, 2001) ซึ่งเป็นคุณลักษณะของฉากทัศน์การเป็นเมืองตามแนวโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ข้อเสนอดังกล่าวได้ปรากฏให้เห็นเด่นชัดในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2556 – 2570) มุ่งการ

พัฒนาเมืองไปสู่การศูนย์กลางทางด้านอุตสาหกรรม ศูนย์กลางการค้า การเงิน และการลงทุนภายใต้การเป็น “มหานครแห่งเศรษฐกิจและการเรียนรู้” ซึ่งสภาพแวดล้อมของกรุงเทพมหานครเป็นที่ตั้งของสำนักงานระดับภูมิภาคขององค์กรธุรกิจระหว่างประเทศและมีความพร้อมทางด้านโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจและการลงทุน อย่างไรก็ตาม แผนพัฒนาดังกล่าวเกิดขึ้นท่ามกลางความตื่นตัวของ การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) มิติของการเป็นเมืองสากลโลกจึงเริ่มต้นเชื่อมโยงจากระดับภูมิภาคและขยายขยายการเจริญเติบโตออกไปในระดับโลก (กองยุทธศาสตร์บริหารจัดการ สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล, 2557)

ในมิติเมืองข่าวสาร (Informational City) ของมานูเอล คาสเทลส์ (Manuel Castells) ขยายภาพให้เห็นการถักทอความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีข่าวสารกับการกลายเป็นเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจภายใต้การมองว่าเทคโนโลยีข่าวสารเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเครือข่าย (network society) คุณลักษณะของเมืองศูนย์กลางจึงเป็นเมืองที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีข่าวสารได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว เนื่องจากเทคโนโลยีข่าวสารเป็นการเชื่อมโยงเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจให้เข้ากับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ต้องอาศัยข้อมูลในการตัดสินใจทางด้านเศรษฐกิจ (ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์, 2565) ในแง่นี้ เมืองกรุงเทพมหานครถือเป็นเมืองที่มีความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีเครือข่ายและสามารถก่อรูปสังคมเครือข่ายที่เป็นกลไกแลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังฉายภาพให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่ทำงานควบคู่ไปกับโลกาภิวัตน์ทางการสื่อสารได้เป็นอย่างดี เห็นได้ชัดจากการมีกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมที่ตั้งอยู่ในบริเวณเมืองกรุงเทพมหานครทำให้เมืองแห่งนี้มีความสะดวกและสามารถเข้าถึงสัญญาณการติดต่อสื่อสารได้รวดเร็วกว่าพื้นที่เมืองอื่น ๆ

การกลายเป็นเมืองถือเป็นสถานการณ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้จากการหลั่งไหลเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ และไม่สามารถปฏิเสธได้ว่ากรุงเทพมหานครกลายเป็นเมืองหลวงที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักและมีสถานะกลายเป็นเอกนคร (primate city) ซึ่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้นำพามาซึ่งความไม่เท่าเทียมและความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่เมืองเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันการขยายตัวของความเป็นเมืองกรุงเทพมหานครได้ขยายตัวข้ามเขตพื้นที่การปกครองออกไปกินพื้นที่เมืองข้างเคียงในเขตปริมณฑล ได้แก่ จังหวัดนครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร ซึ่งทำให้สถานะเชิงพื้นที่ที่รวมตัวกันข้ามเขตพื้นที่การปกครองถูกเรียกว่า มหานครกรุงเทพ (Greater Bangkok: GB) ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาแบบริ้ว (ribbon development) ที่เป็นการทำให้พื้นที่อยู่อาศัยแยกขาดออกจากพื้นที่เศรษฐกิจ โดยที่พื้นที่อยู่อาศัยกระจุกตัวอยู่ในบริเวณเขตชานเมือง (นิรมล เสรีสกุล, และ อดิศักดิ์ กันทะเมืองลี้, 2565)

การเติบโตของเมืองด้วยกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาจึงถือเป็นปรากฏการณ์ที่มีพลวัตไปอยู่อย่างสม่ำเสมอตามฉากทัศน์การพัฒนาเมือง ซึ่งสัมพันธ์ไปกับความเป็นไปในสนามทางการเมืองระดับประเทศภายใต้ปฏิบัติการนโยบายการพัฒนา เมืองถูกพัฒนาอย่างเด่นชัดตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ให้ความสำคัญกับการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานภายในเมืองโดยเฉพาะการคมนาคมขนส่งและการวางผังเมืองเพื่อส่งเสริมโอกาสทางเศรษฐกิจ จากนั้นการพัฒนาเมืองก็เข้าสู่ลักษณะของการพัฒนาเชิงอนุรักษ์เพื่อไม่ให้ทำลายทัศนียภาพของกรุงเทพมหานครชั้นในจากการจัดตั้งคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ โดยดำเนินงานอยู่บนแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2538 (Askew, 2002) ใน พ.ศ. 2544 ภูมิทัศน์ทางการเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปจากการใช้นโยบายเพื่อสื่อสารการเลือกตั้ง พรรคการเมืองต่าง ๆ ก็ได้นำเสนอนโยบายการพัฒนาเมืองที่แตกต่างกันออกไปตามฐานคิดทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งพรรคไทยรักไทยได้รับชัยชนะการเลือกตั้งในครั้งนี้นี้และนำเสนอนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (the national village funds) เพื่อเสริมพลังให้ชุมชนเมืองสามารถดูแลตนเองได้ภายใต้การใช้ทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง กองทุนดังกล่าวทำให้เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนที่ตั้งต้นจากระดับฐานรากและขยายต่อไปสู่กิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ในชุมชนเมือง (สายชล ปัญญชิต, 2555)

จนกระทั่ง พ.ศ. 2557 สังคมไทยตกอยู่ในอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) การพัฒนาเมืองส่วนใหญ่ถูกจัดวางด้วยการกลายเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจากการใช้อำนาจตามความในมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญในขณะนั้น ใน 5 เขตคือ เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากมุกดาหาร สระแก้ว สงขลา และตราด เพื่อรองรับการขยายตัวอุตสาหกรรมของภาคเอกชน (คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 17/2558 เรื่อง การจัดหาที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ) ซึ่งสะท้อนให้เห็นมุมมองของคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ใช้เมืองเขตเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าวเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของการสะสมทุน (spatial fix) ที่สืบเนื่องมาจากโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ (Harvey, 2001) และมีลักษณะของการเป็นพื้นที่เศรษฐกิจแบบเก็งกำไรและเกิดปัญหาในวิถีชีวิตระดับท้องถิ่น (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2560) การพัฒนาเมืองจึงมีพลวัตไปตามสถานการณ์และนโยบายการพัฒนาของรัฐ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการจัดวางให้เมืองมีความหมายด้วยการกำหนดผ่านแนวนโยบายอีกด้วย

ขณะที่กระบวนการทัศน์ในการมองและศึกษาเมืองใหม่ผ่านกระบวนการทำให้เป็นวิถีชีวิตเมือง (urbanism) อภิวัตน์ รัตนวราหะ (2566) ชักชวนให้เราเห็นว่าสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมได้เคลื่อนความเป็นเมืองให้ไม่ใช่สถานะที่จำกัดอยู่เฉพาะพื้นที่ทางกายภาพเพียงเท่านั้น แต่ในอนาคตทุกคนในประเทศจะกลายเป็นคนเมืองจากการใช้วิถีชีวิตเมืองจากการบริโภค การดำเนินวิถีชีวิต การเกิด การตาย พฤติกรรมและคุณลักษณะของการเป็นคนเมืองที่ทำ

การแพร่กระจายผ่านการเดินทางของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ คมนาคม และการสื่อสารอย่างเห็นได้ชัดคือความสามารถกระจายร้านสะดวกซื้อในฐานะสถานที่ที่บ่งบอกวิถีชีวิตเมืองไปสู่ทุกพื้นที่ทั่วภูมิภาค การมีทัศนคติต่อการเลี้ยงดูบุตรและการมีบุตร และความต้องการมีที่อยู่อาศัยที่ตอบรับกับการอยู่โดดเดี่ยวจากสภาวะการแต่งงานช้าลง หรือการอยู่อาศัยที่คล้ายคลึงกับวิถีชีวิตเมือง เช่น การเกิดขึ้นของคอนโดในเมืองเชียงใหม่ ขอนแก่น นครราชสีมา ภูเก็ต เป็นต้น

บทความนี้มีเป้าหมายในการชวนผู้อ่านได้พิจารณาโยบายการพัฒนาเมืองของพรรคการเมืองที่ใช้หาเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2566 ที่ผ่านมา เพื่อขยายฉากทัศน์การพัฒนาเมืองจากมุมมองที่เชื่อมกับอำนาจรัฐและช่วยแสดงให้เห็นถึงภาพอนาคตของการพัฒนาเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบท โดยบทความนี้อาศัยนโยบายการพัฒนาเมืองของพรรคเพื่อไทยเป็นฐานของการปริทัศน์ ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่มีความโดดเด่นในแง่ของการพัฒนาเมืองภายใต้แนวคิดเมืองเศรษฐกิจและเมืองอัจฉริยะ (smart city) นอกจากบทนำที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น บทความนี้แบ่งออกเป็นส่วยย่อยต่าง ๆ 3 ส่วนดังต่อไปนี้ 1) นคราณิตี: การศึกษาความเป็นเมืองในมิติของสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา 2) จาก “มหานคร” ถึง “เมือง” ของทุกคน: ปริทัศน์นโยบายการพัฒนาเมืองของพรรคเพื่อไทย และ 3) วันพรุ่งนี้เมืองจะเป็นอย่างไร: ประมวลทิศทางและข้อสรุป

นคราณิตี: การศึกษาความเป็นเมืองในมิติของสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

การศึกษาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ของเมืองถูกพัฒนาขึ้นภายใต้กรอบความคิดของการศึกษาทางสังคมวิทยาเมือง (urban sociology) และมานุษยวิทยาเมือง (urban anthropology) โดยกรอบคิดดังกล่าวเกิดขึ้นจากการจำแนกแตกต่างออกเป็นคู่ตรงข้ามระหว่างเมืองกับชนบทด้วยความเป็นสังคมสมัยใหม่ (gesellschaft) สภาวะไร้บรรทัดฐานทางสังคม (anomie) ความเป็นปัจเจกบุคคล (individuation) และการทำให้มีเหตุผล (rationalization) (Mellor, 1975) ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่นักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาใช้จำแนกเมืองออกจากชนบท ขณะที่นักสังคมวิทยาสำนักชิคาโก (chicago sociologists) ได้เพิ่มมิติของการมองเมืองผ่านการเปลี่ยนแปลงของการคมนาคมขนส่งและการเติบโตของเมืองให้กลายเป็นศูนย์กลางทางธุรกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับแบบแผนวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมเมือง (Kuklick, 1980)

พัฒนาการทางความคิดทางสังคมวิทยาเมืองและมานุษยวิทยาเมืองขยายต่อไปยังการทำความเข้าใจปฏิบัติการในระดับชีวิต (the practice of everyday life) โดย Michel de Certeau (1984) แสดงให้เห็นถึงปฏิบัติการในระดับชีวิตประจำวันของผู้คนที่ได้อาศัยการลัดเลาะพื้นที่เพื่อคัดง้างกับการควบคุมจากอำนาจรัฐในฐานะกลยุทธ์ (tactics) ที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหันและไม่สามารถกลับมาใช้ซ้ำได้อีก “การเดิน” เป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อรองและสร้างความหมายของพื้นที่จาก

ผู้คนที่ย้ายและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ การที่รัฐเข้ามาควบคุมในพื้นที่ผ่านการสอดส่องและสร้างความหมายของพื้นที่ผ่านการวางผังเมืองทำให้ผู้คนถูกบังคับให้ปฏิบัติตามแบบแผนที่รัฐกำหนดสำหรับผู้ที่ย้ายอยู่ในเมืองสามารถรู้เส้นทางเดินลัดเลาะตามตรอกซอยจากการสั่งสมของประสบการณ์ของผู้คนที่ได้มาจากการใช้ชีวิตประจำวัน ในอีกมิติหนึ่งเกี่ยวกับสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในเมือง (the right to the city) ช่วยทำให้การศึกษาครอบคลุมไปยังคนทุกคนในเมืองที่มีความหลากหลายและมีความต้องการที่แตกต่างกันออกไป โดยเป็นความคิดของอองรี เลอแพรบ (Henry Lefebvre) และเดวิด ฮาร์วีย์ (David Harvey) ที่มุ่งเปิดพื้นที่ให้ทุกคนในเมืองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดความเป็นไปของพื้นที่เมืองที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในเมือง (บุญเลิศ วิเศษปรีชา, 2562)

การศึกษาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเมืองในสังคมไทยมีมิติของการศึกษาที่หลากหลายซึ่งมุ่งทำความเข้าใจวิถีชีวิตของคนเมืองที่ผูกพันกับโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคมในเมือง ข้อเสนอของเอ็ดวาร์ด แวน รอย (2565) ตอกย้ำให้เห็นถึงปฏิบัติการเชิงพื้นที่ที่ยังคงผูกติดอยู่กับพื้นที่ทางกายภาพผ่านการกระจายตัวของพื้นที่ตามชนชั้นและชีวิตทางสังคมโดยมีเขตพระราชวังเป็นศูนย์กลางของการกระจายซึ่งงานชิ้นดังกล่าวพยายามชี้ให้เห็นถึงการกระจายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตทางสังคมของผู้คนแต่ละชนชั้นที่มีความหลากหลายตั้งแต่อดีตจนมาสู่การหลอมละลายกลายเป็นกรุงเทพมหานครเมืองนานาชาติพันธุ์

ขณะที่กระแสการหันสู่พื้นที่ (spatial turn) ที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาทางมานุษยวิทยาผ่านการเคลื่อนเข้าสู่ความสนใจในพื้นที่เมืองในฐานะพื้นที่ทางสังคมที่เต็มไปด้วยปฏิสัมพันธ์ที่หลากหลาย เช่น พื้นที่สีเทา (gray space) ที่เป็นพื้นที่ที่อยู่กึ่งกลางระหว่างการถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย พื้นที่ชั่วคราวที่เต็มไปด้วยการรอคอยการได้รับสถานะผู้ลี้ภัยในค่ายผู้ลี้ภัย หรือพื้นที่กึ่งกลางแบบพื้นที่ซ้อนเร้น (heterotopia) ที่มีสถานะหลบ ๆ ซ่อน ๆ ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างสุสานในเมือง หรือสถานที่ขายบริการทางเพศ เป็นต้น (จิราพร เหล่าเจริญวงศ์, 2564)

เนื้อหาในส่วนนี้ผู้เขียนต้องการชวนพิจารณาการศึกษาเมืองผ่านแว่นตาทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาจากงานศึกษาในสังคมไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

เมืองที่ถูกศึกษาตามแนวโครงสร้าง-ผู้กระทำการ

การทำความเข้าใจเมืองที่ถูกศึกษาตามแนวโครงสร้าง-ผู้กระทำการ งานศึกษาในกลุ่มนี้มุ่งทำความเข้าใจเมืองในฐานะโครงสร้างที่มีส่วนต่อการกระทำทางสังคมของผู้คนในเมือง โดยงานของกนกวรรณ ธราวรรณ (2562) ชี้ให้เห็นถึงมิติของสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในเมืองผ่านการออกแบบโครงสร้างของเมืองที่ไม่ได้สนับสนุนการดำเนินวิถีชีวิตทางเพศมากนัก ซึ่งเห็นได้ชัดจากการเป็นเมืองที่มีโครงสร้างและฐานคิดแบบทวิภาวะทางเพศระหว่างเพศหญิงและเพศชายเท่านั้น เช่น ห้องน้ำสาธารณะในเมือง พื้นที่สาธารณะสำหรับการออกกำลังกาย เป็นต้น นอกจากนี้ พื้นที่เมืองยังเป็นพื้นที่ที่สร้างความกระอักกระอ่วนให้กับการใช้ชีวิตของผู้มีความหลากหลายทางเพศและยังทำให้

ความเป็นเพศถูกแสดงออกตามสถานการณ์ (gender performativity) มากกว่าความเป็นเพศที่ถูกแสดงออกอย่างตั้งใจ (gender performance) การจะออกแบบโครงสร้างของเมืองให้สนับสนุนต่อวิถีชีวิตของคนทุกเพศจึงเป็นความท้าทายที่สำคัญและไม่ควรสร้างให้เพศใดเพศหนึ่งที่ต้องการใช้พื้นที่สาธารณะในเมืองเกิดความแปลกแยก แต่จำเป็นต้องออกแบบโครงสร้างและพื้นที่เมืองให้เป็นพื้นที่ของทุกคน

การพัฒนาพื้นที่เมืองให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับทุกคนถือเป็นอีกมิติของการมองเมืองที่มีโครงสร้างผูกไว้กับความปลอดภัย งานศึกษาของหัตยรัตน์ มาประณีต (2554; 2554) เผยให้เห็นว่าพื้นที่เมืองยังคงเต็มไปด้วยการใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิงและทำให้เกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยต่อการใช้ชีวิตในเมืองทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างทางสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ โดยรูปแบบความรุนแรงที่กระทำต่อผู้หญิงในเมือง ได้แก่ การด่าทอ เหยียดหยาม การทำร้ายร่างกาย การไม่เอาใจใส่ การใช้ความรุนแรงเพื่อบังคับขืนใจ การคุกคามทางเพศด้วยการพูด และการลวนลาม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกระทำที่เกิดขึ้นจากคนแปลกหน้าและเพื่อนร่วมงาน ทั้งนี้ ผู้หญิงที่มีทัศนคติการใช้ชีวิตสมัยใหม่ไม่สามารถยอมรับได้ต่อความรุนแรงและปฏิเสธสังคมที่ให้ความคิดแบบชายเป็นใหญ่ ทำงานได้อย่างเป็นปกติ การพัฒนาพื้นที่เมืองให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยและส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศจึงเป็นความท้าทายที่สำคัญต่อความเป็นไปของเมืองและอาศัยชุมชนเป็นเครือข่ายสร้างความปลอดภัยจากการใช้ความรุนแรงในพื้นที่เมือง

กรณีของความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เมือง กังสดาล เขาว์วัฒนกุล (2557) ทำการศึกษาผ่านชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีข้อเสนอในทิศทางเกี่ยวกับการปรับโครงสร้างทางสังคมเมืองใหม่ให้ครอบคลุมความเหลื่อมล้ำ 6 มิติ ได้แก่ การศึกษาและการพัฒนาเยาวชน การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชนให้กลายเป็นเมืองน่าอยู่และสามารถใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ได้หลากหลาย การแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะปัญหานั่นอกระบบ การเข้าถึงความเป็นธรรม การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ และความเหลื่อมล้ำในการมีส่วนร่วมต่อการจัดการชุมชน การปรับโครงสร้างทางสังคมใหม่จึงเป็นทางออกสำคัญที่ทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในพื้นที่เมืองทั้งในแง่ของวางแผนนโยบาย การพัฒนาให้ชุมชนเมืองสามารถพึ่งพาตนเอง และการสร้างความเป็นปึกแผ่นทางสังคมผ่านการกระจายโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ

เมืองที่ถูกทำความเข้าใจในฐานะพื้นที่สั่นไหวและพื้นที่ปฏิบัติการแห่งชีวิตประจำวัน

โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พื้นที่เมืองมีความเป็นพลวัตอยู่อย่างสม่ำเสมอ ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์ (2563) ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงเมืองเชียงใหม่จากการเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ผ่านความสัมพันธ์ทางสังคมหลากหลายมิติไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และการศึกษา เมืองเชียงใหม่ได้เปลี่ยนแปลงรูปร่างไปทั้งในมิติทาง

กายภาพและมิติทางสังคม การผสมกลมกลืนของวัฒนธรรมตะวันตกกับวัฒนธรรมล้านนากลายเป็นปรากฏการณ์ที่พบเห็นได้ในเมืองเชียงใหม่ด้วยกระบวนการกลายเป็นสินค้าของวัฒนธรรม และปรับเปลี่ยนร่างให้เข้ากับบริบทของการกลายเป็นเมืองท่องเที่ยว อีกทั้งเมืองเชียงใหม่ยังเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยระดับภูมิภาคที่ทำหน้าที่โลกาภิวัตน์ทางการศึกษาก่อนหน้าของโลกาภิวัตน์เหล่านี้จึงทำให้เมืองเชียงใหม่เกิดการพัฒนามืออย่างรวดเร็ว

ในแง่ของกระบวนการกลายเป็นสินค้าของวัฒนธรรมด้วยโลกาภิวัตน์และการท่องเที่ยว งานของปรีท นาคสิงห์ และอังกู หงส์ศานูเคราะห์ (2561) สะท้อนให้เห็นถึงการท่าเทศกาลสงกรานต์ในพื้นที่กรุงเทพมหานครให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเปลี่ยนความหมายของสงกรานต์ไปอย่างสิ้นเชิงผ่านการทำให้พื้นที่ส่วนหนึ่งของเมืองกลายเป็นพื้นที่เล่นน้ำอย่างสโลมและสยามสแควร์ ซึ่งเป็นพื้นที่เทศกาลและเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจในเวลาเดียวกัน โดยในพื้นที่สโลมกับสยามสแควร์มีความแตกต่างกันในกระบวนการทำให้กลายเป็นสินค้า พื้นที่สโลมอาศัยการเข้ามาของนักท่องเที่ยวให้เป็นสัญลักษณ์และจุดดึงดูด ขณะที่พื้นที่สยามสแควร์อาศัยอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยในการสร้างสินค้าทางวัฒนธรรมและเน้นย้ำการควบคุมพื้นที่ด้วยระเบียบทางสังคม แนวปฏิบัติ และข้อบังคับ อีกทั้งพื้นที่เหล่านี้ยังมีการคัดกรองผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่ที่เหมาะสมกับกิจกรรมที่เกิดขึ้น เช่น พื้นที่สโลมจะรองรับการเข้ามาใช้พื้นที่ของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการให้ความหมายของพื้นที่และทำให้เมืองเป็นพื้นที่ที่มีความสลับซับซ้อน

เมื่อพิจารณาโลกาภิวัตน์ควบคู่กับสังคมเสี่ยงภัยโดยเฉพาะการเสี่ยงภัยทางด้านสุขภาพ ชลวิทย์ เจริญจิตต์ (2566) ผูกสังคมเสี่ยงภัยเข้ากับสังคมสุขภาพผ่านการเสนอให้พื้นที่เมืองแปรเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่สุขภาพที่รองรับกับวิถีชีวิตทางสุขภาพในสังคมเมือง การมีพื้นที่สุขภาพที่สอดคล้องกับปฏิบัติการแห่งชีวิตประจำวันของคนเมืองที่อาจไม่ได้มีเวลามากนักจากการทำงานล่วงเวลาจึงเป็นโจทย์สำคัญในการพัฒนาเมือง ในงานชิ้นนี้พยายามชี้ให้เห็นว่าพื้นที่สุขภาพในเมืองเป็นพื้นที่ที่ต้องถูกออกแบบให้เหมาะสมกับการใช้เวลาว่าง (leisure) การพัฒนาเปลี่ยนสภาพของพื้นที่การศึกษาให้กลายเป็นพื้นที่สุขภาพในฐานะพื้นที่สาธารณะ (public sphere) จึงเป็นมิติใหม่ของการทำให้พื้นที่หนึ่งภายในเมืองมีคุณค่าและเป็นพื้นที่ร่วมใช้ประโยชน์ในหลายมิติโดยเป็นการให้ความหมายพื้นที่เชิงสังคมใหม่ที่ให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตสุขภาพของคนเมืองเป็นหลัก

ในมิติการทำพื้นที่ภายในเมืองให้เป็นพื้นที่ที่คุ้มค่าและสามารถร่วมใช้ประโยชน์ในหลายมิติ กิรติ ชื่นพิทยาธร (2564) แสดงให้เห็นถึงการพยายามทำให้พื้นที่ในเมืองกลายเป็ย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยเฉพาะย่านอารีย์-ประดิพัทธ์ผ่านมุมมองของพื้นที่ทางสังคม (social space) ที่มีบริบททางสังคมของพื้นที่จากการเป็นย่านเกย์ (gay district) และพัฒนามาสู่การเป็นพื้นที่ที่โอบรับทุกคนภายใต้แนวคิดการใช้พื้นที่แบบผสมผสาน (mixed-uses) ซึ่งเป็นการทำให้พื้นที่ที่มีความหมายมากกว่าหนึ่งความหมายและสามารถใช้งานร่วมกันได้หลากหลายคุณลักษณะ นอกจากนี้ เขาเสนอ

ให้มองว่าย่านอารีย์-ประดิพัทธ์ เป็นสนามหรือแคว้นเมือง (the urban field) ที่เต็มไปด้วยความหลากหลายของปฏิบัติการระดับชีวิตประจำวัน อาจเรียกได้ว่าเป็น เครียร์ฮาบิตัส (queer habitus) จากการมองว่าย่านอารีย์-ประดิพัทธ์เป็นย่านที่คนทุกคนสามารถเข้าร่วมใช้ประโยชน์ได้จากการทำพื้นที่แบบผสมผสาน เช่น ร้านอาหาร คาเฟ่ และคอนโดสำหรับพักอาศัย เป็นต้น

จากการชวนพิจารณาการศึกษาเมืองผ่านแว่นตาทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาด้วยงานศึกษาในสังคมไทยข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการมองเมืองหลากหลายระดับทั้งในมิติของเมืองในฐานะโครงสร้างทางสังคม เมืองที่เป็นพื้นที่ทางสังคม และเมืองที่ถูกพันกับปฏิบัติการระดับชีวิตประจำวัน ซึ่งงานส่วนใหญ่ชักชวนให้เห็นว่าเมืองเป็นพื้นที่ที่มีหลากหลายความหมายและเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งตายตัวจากการเปลี่ยนแปลงด้วยการพัฒนาเมือง หรือการใส่ความหมายใหม่เข้าไปให้กับพื้นที่ เนื้อหาในส่วนนี้จะประกอบสำคัญในการร่วมมองภาพสะท้อนจากนโยบายการพัฒนาเมืองที่จะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไปได้เป็นอย่างดี

จาก “มหานคร” ถึง “เมือง” ของทุกคน: ปรัชสนโยบายการพัฒนาเมืองของพรรคเพื่อไทย

“เราจะทำให้กรุงเทพฯ กลายเป็นสถานที่จัดงานระดับโลก ผลักดันซอฟต์แวร์ให้ประเทศไทยเป็นที่จัดคอนเสิร์ต งานหนัง งานโฆษณา งานศิลปะและงานวัฒนธรรม เปิดโอกาส ให้ต่างชาติได้เห็นฝีมือคนไทยและจะผลักดันความหลากหลายทางเพศ จัดงาน World Pride ให้ได้ภายในปี 2028”

ส่วนหนึ่งของคำปราศรัยในงานปราศรัย “คิดใหญ่ ทำเป็น เพื่อคนกรุงเทพฯ”

โดย เศรษฐา ทวีสิน ประธานที่ปรึกษาหัวหน้าครอบครัวเพื่อไทย

ณ วันที่ 24 มีนาคม 2566 สดเดย์วัน ย่านบรรทัดทอง กรุงเทพฯ

การเลือกทำความเข้าใจและสำรวจนโยบายการพัฒนาเมืองของพรรคเพื่อไทยจากนโยบายที่ใช้ในการหาเสียงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2566 โดยถือเป็นพรรคการเมืองที่มีความโดดเด่นในแง่ของการพัฒนาเมืองภายใต้แนวคิดเมืองเศรษฐกิจและเมืองอัจฉริยะ (smart city) ที่มีความครอบคลุมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยทำให้เห็นกระบวนการพัฒนาเมืองผ่านการหยิบยกมาเป็นนโยบายในการหาเสียงและอาจสามารถนำบทเรียนเชิงนโยบายดังกล่าวไปปรับใช้ให้เหมาะสมได้ต่อไปในอนาคต

เพื่อไทยมหานคร

บริบทของการก่อรูปนโยบายเกิดขึ้นท่ามกลางกระแสการฟื้นตัวหลังการผ่านพ้นไปของการระบาดใหญ่ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) โดยเมืองกรุงเทพมหานครเปลี่ยนสภาพของพื้นที่กลายเป็นพื้นที่ของการแพร่ระบาดและได้รับผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างเป็นวงกว้าง ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจได้ขยายตัวครอบคลุมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และสุขภาพ โดยเฉพาะการปรับตัวของระบบการศึกษาที่ทำการเรียนการสอนแบบออนไลน์ การมีภาระค่าใช้จ่ายทางด้านการศึกษาเพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงการมีรายได้ภายในครัวเรือนลดน้อยลงซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ไม่สามารถยับยั้งสถานะทางสังคม (social mobility) และทำให้ช่องว่างทางสังคมถ่างออกอย่างรวดเร็ว ซึ่งเมืองกรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีความรุนแรงเชิงผลกระทบมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ อีกทั้งการแพร่ระบาดที่ทำงานควบคู่กับข้อมูลข่าวสารอาจทำให้เกิดผลกระทบทางด้านจิตใจและความหวาดระแวงต่อผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับชีวิต (Thongsawang, 2022; สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย, 2564; ประมิตร ตั้งโอภาสวิไลสกุล, 2564)

การมุ่งนโยบายการพัฒนาเมืองกรุงเทพมหานครภายใต้แนวคิด “เพื่อไทยมหานคร” เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตคนเมือง 4 มิติคือ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ระบบราชการ และการพัฒนาเมืองเพื่อทุกคน โดยที่เมืองกรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่สัมพันธ์กับค่าครองชีพในปัจจุบัน มิติทางเศรษฐกิจพรรคเพื่อไทยจึงได้เสนอการใช้ระบบเศรษฐกิจที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง (human-centered capitalism) ซึ่งจะขยายความครอบคลุมออกไปยังการเป็นเมืองที่นานาชาติพันธุ์ การเข้าถึงโอกาสอย่างทั่วถึง และการเป็นเมืองที่โอบรับความหลากหลาย (พรรคเพื่อไทย, 2564) นโยบายการพัฒนาเมืองดังกล่าวเป็นความพยายามพัฒนาให้ไปกว่าเดิมเพื่อลดการกระจุกตัวจากการเป็นเมืองรวมศูนย์และเน้นการกระจายโอกาสออกไปนอกมหานครเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของเมืองระดับภูมิภาค

นโยบายทางด้านเศรษฐกิจของพรรคเพื่อไทยอย่างนโยบาย 1 ครอบครัว 1 ซอฟพาวเวอร์ (One Family One Soft Power: OFOS) มุ่งทำให้มหานครกรุงเทพจะกลายเป็นพื้นที่เมืองสำคัญในการทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (creative economy) ผ่านการจัดตั้งหน่วยกำกับดูแล Thailand Creative Content Agency (THACCA) เพื่อวางแผนการผลักดันการนำมิติทางวัฒนธรรมบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจ โดยหน่วยงานดังกล่าวมีหน้าที่สำคัญคือ การดูแลงานเกี่ยวกับซอฟต์แวร์อย่างเบ็ดเสร็จ การจัดตั้งกองทุนซอฟพาวเวอร์ ผลักดันศูนย์สร้างสรรค์และออกแบบ (TCDC) สู่มือระดับภูมิภาค การพัฒนาทักษะและศักยภาพผ่านศูนย์บ่มเพาะเพื่อยกระดับศักยภาพสร้างสรรค์ครอบคลุมทุกพื้นที่ และการเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายของอุตสาหกรรมและความคิดสร้างสรรค์ให้มีพลังอำนาจทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ศิลปะร่วมสมัย งานออกแบบ งานฝีมือ

งานแฟชั่น การท่องเที่ยว กีฬา อาหารไทย ภาพยนตร์ หนังสือ และดนตรีและเทศกาลไทย (พรรคเพื่อไทย, 2566, ออนไลน์)

การจะทำนโยบายดังกล่าวจำเป็นต้องลงทุนกับทุนมนุษย์ (human capital) และทุนทางปัญญา (intellectual capital) ซึ่งนโยบายดังกล่าวได้เชื่อมโยงไปกับนโยบายมิติอื่น ๆ เช่น การลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา และการจ้างงาน เป็นต้น เมื่อพิจารณาในเชิงพื้นที่ทางสังคม (social space) นโยบายที่ตอบสนองต่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์จะเข้ามาทำให้พื้นที่ที่มีอยู่เปลี่ยนความหมายไปและเป็นพื้นที่ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย เช่น การมีลานสร้างสรรค์เพื่อแสดงทางด้านดนตรี การเปิดพื้นที่ธุรกิจไมซ์ (MICE) การมีพื้นที่สำหรับการขายอาหารไทยแนวสตรีทฟู้ด (street food) และการกลายเป็นพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งเป็นการใช้พื้นที่ทางสังคมที่เหมาะสมศักยภาพของแต่ละบุคคล

ในอีกมิติหนึ่งที่น่าสนใจคือการประกาศนโยบายรัฐบาลดิจิทัล (digital government) โดยในนโยบายดังกล่าวมีการสนับสนุนธนาคารแห่งประเทศไทยในการผลักดันสกุลเงินดิจิทัลของธนาคารกลาง (Central Bank Digital Currency: CBDC) นโยบายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพรรคการเมืองให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจดิจิทัล (digital economy) (พรรคเพื่อไทย, 2566, ออนไลน์) ผู้เขียนเห็นว่าการผลักดันและสนับสนุนนโยบายดังกล่าวเป็นเสมือนการประกาศให้เมืองกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางของสกุลเงินดิจิทัลไปด้วยในตัว ซึ่งเป็นลบทบาทของสถาบันทางการเงินลงและถ่ายโอนการกำกับดูแลให้กับเทคโนโลยีบล็อกเชน (blockchain) ที่จะทำให้สามารถเชื่อมต่อกับผู้คนทั่วโลกด้วยสกุลเงินดิจิทัลและทำให้โลกาภิวัตน์ทางการเงินสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ มีความรวดเร็วและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจมากขึ้น

กระจายเศรษฐกิจออกนอกมหานคร: เมืองกับเขตธุรกิจใหม่

ความท้าทายในการทำให้พื้นที่ทุกพื้นที่ที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกันและเหมาะสมกับศักยภาพของระดับพื้นที่ พรรคเพื่อไทยได้ทำการเสนอการสร้างเขตธุรกิจใหม่ (New Business Zone: NBZ) ในพื้นที่นำร่อง 4 พื้นที่คือ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ขอนแก่น และหาดใหญ่ การที่เมืองเหล่านี้จะกลายเป็นเขตธุรกิจใหม่จะต้องทำการเคลื่อนย้ายทุนเข้าไปสู่พื้นที่ทั้งที่เป็นทุนทางธุรกิจและทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน อีกทั้งยังมีการใช้สถาบันทางกฎหมายในการทำให้พื้นที่เขตธุรกิจใหม่ได้รับการรองรับและมีสถานะที่น่าเชื่อถือทางการลงทุนผ่านการผลักดันกฎหมายธุรกิจชุดใหม่ และการให้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีเพื่อเอื้อให้เกิดความสำเร็จในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ซึ่งเมื่อเขตธุรกิจใหม่สำเร็จจะเป็นส่วนสำคัญที่กระจายโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจออกไปยังพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง (พรรคเพื่อไทย, 2566, ออนไลน์) โดยนายแพทย์พรหมินทร์ เลิศสุริย์เดช ประธานนโยบายพรรคเพื่อไทย และประธานคณะกรรมการด้านเศรษฐกิจ พรรคเพื่อไทย ได้กล่าวไว้ว่า

“แนวคิดของเขตธุรกิจใหม่ (New Business Zone) เป็นอีกนโยบาย
หนึ่งในการกระตุ้นเศรษฐกิจและกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจไปในระดับ
ภูมิภาค โดยเขตธุรกิจใหม่ จะขยายตัวได้ด้วยการนำเอาวิทยาศาสตร์
เทคโนโลยี และนวัตกรรม รวมถึงการศึกษา ต้องเชื่อมเข้าด้วยกันกับภาค
ธุรกิจ และภาคเอกชนที่มีความพร้อม ซึ่งเขตธุรกิจใหม่จะเป็นอีกกลไกหนึ่ง
ในการกระจายอำนาจ ซึ่งเป็นนโยบายหลักสำคัญของพรรคเพื่อไทย”
(ประชาไท, 2566)

พื้นที่นาร่อง 4 พื้นที่ที่ถูกใช้เพื่อประกาศนโยบาย ผู้เขียนเห็นว่าพื้นที่ทั้ง 4 เป็นพื้นที่ที่
โลกาภิวัตน์ไหลเวียนอยู่อย่างหลากหลายมิติไม่ว่าจะเป็นโลกาภิวัตน์ทางการศึกษาจากการมี
สถาบันอุดมศึกษากระจายอยู่ในพื้นที่ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เกิดสังคมนทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) ผ่านการบ่ม
เพาะทักษะองค์ความรู้ และป็นผลออกมาเป็นทุนทางเศรษฐกิจ (economic capital) โลกาภิวัตน์
ทางคมนาคมจากการมีสนามบินที่สามารถรองรับการเดินทางข้ามพรมแดนได้จากผู้คนทั่วโลก และ
โลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรมที่พื้นที่สามารถหยิบยักวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นมาจัดตั้งเป็นธุรกิจตั้งต้น
(start-ups) และสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้ในฐานะวัฒนธรรมผสมผสาน (cultural hybridity)

อย่างไรก็ตาม นโยบายการสร้างเขตธุรกิจใหม่อาจจำเป็นต้องทำความเข้าใจมิติที่ซับซ้อน
หลากหลายในพื้นที่ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้เกิดแบ่งสรรปันส่วนพื้นที่อย่างเท่าเทียมและยุติธรรม
ซึ่งการเกิดขึ้นของเขตธุรกิจใหม่มีความท้าทายต่อความสามารถในการเข้ามาใช้ประโยชน์พื้นที่ด้วย
การให้เศรษฐกิจเป็นตัวนำ การกีดกันทางสังคมระดับพื้นที่ และผลกระทบจากการให้ความหมาย
พื้นที่ใหม่ โดยที่ประเด็นเหล่านี้ไม่ได้มีเพียงภาพของพื้นที่ทางกายภาพ แต่ยังหมายรวมถึงพื้นที่ทาง
สังคมที่เปิดโอกาสให้ความแตกต่างหลากหลายได้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งในแง่ของวัฒนธรรม สិวิจ เชื้อ
ชาติ และศาสนา รวมไปถึงความสามารถในการเข้าถึงที่อยู่อาศัย ซึ่งการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อ
ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นตัวนำจะเป็นการทำให้การจัดสรรพื้นที่กลายเป็นเครื่องมือการแบ่งชั้น
ทางสังคม (social stratification) และก่อให้เกิดการผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำ (Lens, 2022)

เมืองท่องเที่ยว-เมืองเทศกาล

โลกาภิวัตน์กับการท่องเที่ยวเป็นคู่ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการมีความสะดวกรวดเร็ว
ทางด้านคมนาคมขนส่งและเทคโนโลยีที่สามารถทำให้พื้นที่ท่องเที่ยวกลายเป็นพื้นที่จุดหมาย
ปลายทางของนักเดินทางและนักท่องเที่ยวจากทั่วทุกมุมโลก การท่องเที่ยวจึงมีสถานที่ที่เป็นทั้งสาเหตุ

และเป็นปรากฏการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อระหว่างโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีส่วนพัวพันกับมิติทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมร่วมด้วย (Azarya, 2004)

ในความคิดเห็นของ Spirou (2011) เสนอให้มองการท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการเจริญเติบโตของเมือง (urban growth) จากการทำให้การท่องเที่ยวกลายเป็นสินค้าและสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้ ซึ่งเป็นการทำให้เมืองกลายเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว (urban tourism) เขาเสนอว่าการท่องเที่ยวในเมืองมีลักษณะของการแบ่งออกเป็นย่านที่แต่ละย่านมีความแตกต่างกันออกตามบริบทสังคมและวัฒนธรรม ย่านบางย่านอาจกลายเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวด้วยการให้เกิดความนิยมผ่านการสื่อสารมวลชน เช่น ซีรีส์ ละคร และสารคดี เป็นต้น โดยจะต้องเป็นพื้นที่ที่แตกต่างและมีเอกลักษณ์เพื่อไม่ให้เกิดภาวะไร้พื้นที่ (non-places) ทั้งนี้ เขายังได้เสนอให้แบ่งการท่องเที่ยวในเมืองออกเป็น 3 ย่าน ประกอบด้วย ย่านนานาชาติพันธุ์ (ethnic districts) เป็นย่านที่รวมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น กรีกทาวน์ ไชน่าทาวน์ ลิตเติลอิตาลี เป็นต้น ย่านประวัติศาสตร์ (historic districts) เป็นย่านที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เชิงสถานที่และบุคคลสำคัญ และย่านแหล่งรวมความบันเทิง (entertainment districts) ซึ่งทั้ง 3 ย่านนี้มีความแตกต่างหลากหลายออกไปในแต่ละพื้นที่ แต่ย่านแหล่งรวมความบันเทิงถือเป็นย่านที่ได้รับความนิยมมากที่สุดสำหรับการท่องเที่ยวในเมือง

ในแง่ นโยบายการพัฒนาเมืองให้กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวและเมืองเทศกาลของพรรคเพื่อไทย ช่วยแสดงให้เห็นถึงการสร้างความแตกต่างเชิงพื้นที่และย่านท่องเที่ยวด้วยการดึงศักยภาพที่เหมาะสมของแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ และรสนิยมของแต่ละบุคคล โดยสิ่งที่พรรคการเมืองนี้มุ่งเน้นการเป็นจุดหมายปลายทางด้านสุขภาพ (Wellness Destination) การเสริมสร้างการท่องเที่ยวทางการแพทย์และสุขภาพจึงเป็นทางเลือกและโอกาสใหม่ของการสร้างความเจริญเติบโตให้แก่เมืองท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทั้งมิติอาหาร เกษตรเพื่อสุขภาพ และการแพทย์ทางเลือกตามต้นฉบับของไทย

การจะไปสู่จุดหมายปลายทางนั้นได้จำเป็นต้องลงทุนทางด้านโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว เช่น การเป็นจุดเชื่อมต่อระดับภูมิภาคของสายการบินต่าง ๆ (regional transport hub) เป็นต้น รวมไปถึงการขับเคลื่อนวัฒนธรรมไทยให้ผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมการท่องเที่ยวสากล ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้วัฒนธรรมไทยระดับท้องถิ่นสามารถพัฒนาตนเองเข้ามามีส่วนร่วมต่อการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวได้ต่อไป นอกจากนี้ มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบเทศกาล โดยมุ่งหวังให้เมืองของไทยกลายเป็นศูนย์กลางเทศกาลของเอเชีย (festival hub of Asia) ด้วยการหยิบยกรุ่นค่าของเทศกาลประเพณีไทย สินค้าการเกษตร กีฬาไทย และดนตรีไทยให้ร่วมสร้างสรรค์การเป็นเมืองท่องเที่ยวระดับโลก (พรรคเพื่อไทย, 2566, ออนไลน์)

เมืองของทุกคนและอีกหลากหลายมิติของนครา

เมืองของทุกคน (universal design) เป็นแนวทางการพัฒนาเมืองที่ให้ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในเมืองอย่างไม่รู้สึกแปลกแยกออกไป การทำพื้นที่หนึ่งให้กลายเป็นพื้นที่เฉพาะ ไม่กลมกลืน และเกิดความรู้สึกไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวเนื่องจากการทำให้พื้นที่นั้นมีสถานะพิเศษจะไม่สามารถทำให้เมืองของทุกคนเกิดขึ้นได้ การพัฒนาเมืองในมิตินี้จึงเป็นมิติที่มีความท้าทายเป็นอย่างมาก ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) บรรจุกลยุทธ์การพัฒนาเมืองของทุกคนไว้ โดยเรียกว่า อารยสถาปัตย์ ซึ่งเป็นการมองและให้ความสำคัญกับโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตในมิติทางกายภาพเป็นหลัก

กลยุทธ์ดังกล่าวได้ถูกไว้กับการสร้างสังคมสูงวัยที่มีสุขภาวะ การพัฒนาอารยสถาปัตย์จึงมุ่งไปที่การพัฒนาที่อยู่อาศัย พื้นที่การออกกำลังกาย และพื้นที่ดูแลสุขภาพระยะยาว เช่นเดียวกันกับการให้อารยสถาปัตย์เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างโอกาสให้กับกลุ่มคนบางกลุ่มในเมืองให้กลายเป็นกลุ่มเปราะบางทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ภายใต้แผนพัฒนาดังกล่าวเมืองจึงกลายเป็นพื้นที่แห่งความช่วยเหลือและการเติมเต็มโอกาสด้วยการสร้างของรัฐ ซึ่งการมองในลักษณะดังกล่าวอาจเป็นการมองในมิติที่แคบจนเกินไปและเป็นการละเลยสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในเมือง พรรคเพื่อไทยได้เสนอประเด็นดังกล่าวผ่านการพัฒนาเมืองให้สามารถรองรับชีวิตของคนทุกคนและครอบคลุมทุกกลุ่มคน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป้าหมายที่ 11 การพัฒนาเมืองให้ครอบคลุมทุกมิติ มีความปลอดภัย และเกิดความยั่งยืน (พิมพ์นารา อินตะประเสริฐ, แพรวพรรณ ศิริเลิศ, และอดิรุจ ตือระ, 2566, ออนไลน์) The Active (2566) ได้สรุปวิสัยทัศน์ของพรรคเพื่อไทยโดยคุณชนินทร์ รุ่งธนเกียรติ รองโฆษกพรรคเพื่อไทย จากการเข้าร่วมเวทีแสดงวิสัยทัศน์ในประเด็น “นโยบายอารยสถาปัตย์ (Friendly Design) ขจัดความเหลื่อมล้ำในสังคม รองรับสังคมผู้สูงวัย (aging society) ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง (tourism for all)” ไว้ว่า

“...การออกแบบนโยบาย ที่ต้องเน้นนโยบายถ้วนหน้า ไม่ได้เลือกทำเพื่อกลุ่มใดเป็นพิเศษ ต้องได้รับสิทธิเท่ากัน พรรคจึงเน้นนโยบายสวัสดิภาพทางสังคมด้วย 4 เสาหลัก คือ 1. ลดอุปสรรคการเดินทาง ต้องปฏิรูปโครงสร้างพื้นฐานทั้งระบบ ทำให้คนทุกกลุ่มเข้าถึงการเดินทางได้จริง 2. ต้องการขยายบทบาทระบบการรักษาพยาบาล 30 บาทรักษาทุกโรค เพื่อให้เข้าถึงสิทธิประโยชน์ที่ครอบคลุมมากขึ้น 3. เน้นการเปลี่ยนระบบบริการภาครัฐด้วย e-Government ให้คนทุกกลุ่มเข้าถึงได้ง่าย ลดภาระ

เดินทาง และ 4. สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้คนทุกกลุ่มยืนได้อย่าง
มีศักดิ์ศรี” (The Active, 2566)

นอกจากประเด็นเรื่องเมืองของทุกคนแล้ว พรรคเพื่อไทยได้มีการให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองที่ครอบคลุมมิติสุขภาพ การศึกษา นวัตกรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจที่ยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในอีกหลายนโยบาย เช่น นโยบาย 50 เขต 50 โรงพยาบาล กรุงเทพมหานคร เมืองแพชั่น และกองทุนพัฒนาชุมชนหมู่บ้านและคอนโด เป็นต้น (คณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2566, ออนไลน์) ในส่วนของนโยบาย 50 เขต 50 โรงพยาบาล ทางพรรคเพื่อไทยได้มุ่งให้มีโรงพยาบาลชุมชนขนาด 120 เตียงเพื่อลดความเสี่ยงทางด้านสุขภาพของผู้คนในเมืองกรุงเทพมหานคร (พรรคเพื่อไทย, 2566, ออนไลน์) ซึ่งเป็นบทเรียนเชิงนโยบายจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เกิดปรากฏการณ์ “รอติด รอเตียง และรอตาย” และยังสะท้อนให้เห็นถึงความปั่นป่วนของระบบการแพทย์และสาธารณสุขเป็นอย่างมาก โดยที่เราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ที่มีผู้ป่วยสะสมมากเป็นลำดับต้น ๆ ของประเทศ

ตารางที่ 1 โอกาส ความท้าทาย และสถาบันที่เกี่ยวข้องในนโยบายการพัฒนาเมืองพรรคเพื่อไทย
ที่มา: สังเคราะห์จากนโยบายพรรคเพื่อไทยที่ยื่นต่อคณะกรรมการเลือกตั้งและเผยแพร่บนเว็บไซต์

นโยบายการพัฒนาเมือง	โอกาส	ความท้าทาย	สถาบันที่เกี่ยวข้อง
นโยบาย 50 เขต 50 โรงพยาบาล	การสร้างโรงพยาบาล ชุมชนขนาด 120 เตียง อย่างน้อยเขตละ 1 แห่ง เพื่อยกระดับโครงสร้าง พื้นฐานด้านสุขภาพของ คนเมือง	ความพร้อมของระบบ สาธารณสุขและสุขภาพ ทั้งที่เป็นภาครัฐ เอกชน วิชาการ ประชาสังคม เพื่อมุ่งให้เกิดความเป็น องค์รวมด้วยการบูรณา การร่วมกัน	- สถาบันสาธารณสุข - สถาบันการศึกษา - ภาคประชาสังคมที่ เกี่ยวข้องกับการดูแล สุขภาพ - กรุงเทพมหานคร
อินเทอร์เน็ตชุมชนเพื่อการ เรียนรู้	เพิ่มโอกาสในการเข้าถึง การศึกษาและเทคโนโลยี	การกระจายตัวเกี่ยวกับ ความรู้ (literacy) ที่สัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้น ของเข้าถึงเทคโนโลยี ดิจิทัล	- สถาบันดิจิทัล - สถาบันการศึกษา
กรุงเทพมหานครแพชั่น	การเป็นศูนย์กลางแพชั่น ในระดับภูมิภาคสู่ระดับ โลก	การเรียนรู้และการเพิ่ม ทักษะ RUN (Reskill- Upskill-Newskill) รวม ไปถึงศักยภาพการผลิต	- สถาบันการศึกษา - สถาบันวัฒนธรรม - สถาบันที่ดูแลด้าน อุตสาหกรรม

นโยบายการพัฒนาเมือง	โอกาส	ความท้าทาย	สถาบันที่เกี่ยวข้อง
		ในอุตสาหกรรมแฟชั่นที่ รองรับความต้องการที่ เพิ่มขึ้นจากการบริโภค และสวัสดิการของการ เป็นแรงงานสร้างสรรค์	- สถาบันที่ดูแลด้าน แรงงาน - ภาคประชาชน - ภาคประชาสังคมที่ เกี่ยวข้องกับแฟชั่น
แก้ไขปัญหา PM2.5	ประชาชนที่อาศัยอยู่ใน พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมี สิทธิในการเข้าถึงอากาศ สะอาดและการดูแลจาก ภาครัฐอย่างทั่วถึง	ความรวดเร็วและความ ครอบคลุมของกฎหมาย ในการจัดการอากาศ สะอาดที่ตรงจุดและ สามารถที่จะเอาผิดกับ ผู้สร้างมลพิษ ตลอดจน การกำหนดแนวทางการ แก้ไขปัญหาที่มีความ ยั่งยืน	- สถาบันกฎหมาย - สถาบันที่ดูแลด้าน สิ่งแวดล้อม
ลดปริมาณขยะ	การแก้ไขปัญหาขยะล้น เมืองและมุ่งสู่การทำ เหมืองในเมือง (urban mining)	วงจรการดูแลกับการ จัดการขยะที่เป็นระบบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และการทำขยะมาสร้าง คุณค่าได้อย่างสมบูรณ์	- สถาบันกฎหมาย - สถาบันที่ดูแลด้าน สิ่งแวดล้อม
แก้ไขปัญหา น้ำเน่า น้ำเสีย น้ำ ท่วม	การแก้ไขปัญหาด้วย คลองระบายน้ำ (flood ways)	การจัดการปัญหาน้ำที่ ครอบคลุมคนทุกกลุ่ม และคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ในทุกมิติ ปัญหาน้ำเน่า น้ำเสีย น้ำท่วมมีมิติของ เศรษฐศาสตร์การเมือง ว่าด้วยเมืองที่กลุ่มคน เปราะบางในเมืองได้รับ ผลกระทบที่มากกว่า	- สถาบันกฎหมาย - สถาบันที่ดูแลด้าน สิ่งแวดล้อม
รถไฟฟ้า 20 บาทตลอดสาย	การอำนวยความสะดวก ด้านการคมนาคม และ เป็นการลดค่าใช้จ่ายใน ชีวิตประจำวันให้กับคน เมือง	วิถีชีวิตของคนเมืองที่มี ความสัมพันธ์กับการใช้ ระบบขนส่งเชื่อมต่อ การที่รถไฟฟ้าในเมือง สามารถเชื่อมต่อได้แบบ ไร้รอยต่อ โดยเฉพาะกับ แนวทางการใช้ตัวร่วม	- สถาบันที่ดูแลด้าน คมนาคม - กรุงเทพมหานคร

นโยบายการพัฒนาเมือง	โอกาส	ความท้าทาย	สถาบันที่เกี่ยวข้อง
		ใบเดียวจะเป็นความท้าทายหลักในการพัฒนาเมืองด้านดังกล่าว	
กองทุนพัฒนาชุมชนหมู่บ้านและคอนโด	การนำเงินกองทุนเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาในชุมชนของหมู่บ้าน บ้านจัดสรร และคอนโด ซึ่งเป็นลักษณะที่อยู่อาศัยในเมือง มีงบประมาณให้ชุมชนละ 200,000 บาท ต่อปี	ความสัมพันธ์ภายในชุมชนเมืองที่มีความสลับซับซ้อน ความไวเนื้อเชื่อใจภายในชุมชนเมือง รวมไปถึงการมีวิธีการจัดการกองทุนที่หลากหลายแตกต่างกันออกไปในแต่ละชุมชน การเสริมความรอบรู้การเงินถือเป็นความท้าทายหลักของนโยบายดังกล่าว	- สถาบันชุมชน - สถาบันการเงิน

ในมิติทางด้านสิ่งแวดล้อม พรรคเพื่อไทยให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาฝุ่น PM2.5 การลดปริมาณขยะ และการแก้ไขปัญหาหน้าท่วมในเมือง ประเด็นที่น่าสนใจคือ การเสนอให้จัดทำเหมืองในเมือง (urban mining) โดยเป็นการนำขยะประเภทต่าง ๆ มาสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ซึ่งปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมถือเป็นโจทย์ใหญ่ของการดำรงอยู่ของเมือง อย่างไรก็ตาม งานเขียนทางมานุษยวิทยาชิ้นหนึ่งของ Sangkhamanee (2021) แสดงให้เห็นถึงสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในเมืองที่ข้ามพ้นไปจากมิติเศรษฐศาสตร์การเมือง แต่หันสู่ความสนใจการมีส่วนร่วมในเมืองระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ (non-humans) ซึ่งอาศัยสถานการณ์น้ำท่วมในเมืองกรุงเทพมหานครเป็นสถานการณ์ชวนคิดว่าแท้จริงแล้วการอยู่อาศัยในเมืองนั้นมีความสัมพันธ์อยู่หลายระดับและเป็นความสัมพันธ์ที่มีความสลับซับซ้อน สถานการณ์น้ำท่วมเผยให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ผ่านการมีวัตถุที่ลอยขึ้นมาตามน้ำไม่ว่าจะเป็นขยะ เศษอาหาร หรือสิ่งของต่าง ๆ ที่ซ่อนอยู่ตามท่อ รวมไปถึงเทคโนโลยีการจัดการและระบายน้ำ ความสัมพันธ์เหล่านี้ทำให้เมืองตกอยู่ในสภาวะที่มีการรบกวนกัน (perturbation) เช่น การขึ้นค่าโดยสารของแท็กซี่หรือผู้ให้บริการการขนส่งบนท้องถนนประเภทอื่น ๆ การเร่งระบายน้ำด้วยเทคโนโลยีการจัดการน้ำ และการติดขัดของขนส่งรถไฟฟ้า เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นการที่สรรพสิ่งเข้ามาประกอบรวมกัน (association) การจะแก้ไขปัญหาเมืองได้ควรจำเป็นต้องคำนึงให้ครอบคลุมทุกมิติและต้องให้ความสำคัญกับสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในเมืองกับทุกสรรพสิ่งจึงจะทำให้เกิดความยั่งยืนในการบริหารจัดการ

ขณะที่การทำให้พื้นที่เมืองกลายเป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์ของความคิดสร้างสรรค์ พรศเพื่อไทยพยายามแสดงให้เห็นมุมมองที่มีต่อเมืองผ่านนโยบายการพัฒนาเมืองว่ากรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีคุณลักษณะของการใช้พื้นที่แบบผสมผสาน โดยการทำพื้นที่ให้กลายเป็นเมืองแฟชั่น เป็นอีกนโยบายของพรศที่เข้ามาส่งเสริมมิติของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในเมือง ซึ่งเคยทำสำเร็จมาแล้วในช่วงรัฐบาลพรรคไทยรักไทยที่เป็นรากฐานของพรรคเพื่อไทย พื้นที่เมืองแฟชั่นดังกล่าวถูกผลักดันขึ้นมาจากการเห็นคุณค่าในอุตสาหกรรมสิ่งทอ-เสื้อผ้า ควบคู่กับการท่องเที่ยว งานดังกล่าวถูกพัฒนาจากสถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอในฐานะองค์กรอิสระภายใต้กระทรวงอุตสาหกรรม การมุ่งหวังสู่การเป็นศูนย์กลางแฟชั่นในระดับภูมิภาคสู่ระดับโลกด้วยการสร้างกลไก 3 มิติคือ 1) การสร้างคนด้านแฟชั่นผ่านการสร้างโรงเรียนแฟชั่น (fashion school) 2) การสร้างธุรกิจด้านแฟชั่นภายใต้โครงการรวบรวมแฟชั่นเทรนด์ทั่วโลก (fashion trend center) และโครงการเพิ่มขีดความสามารถด้านการแข่งขัน และ 3) การสร้างเมืองเพื่อจัดกิจกรรมด้านแฟชั่นด้วยการใช้พื้นที่เมืองส่งอุตสาหกรรมแฟชั่นไปสู่สายตาคนทั่วโลก ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนอย่างแข็งขัน (Tasaka, 2006) การพัฒนาเมืองในครั้งนี้จึงได้มีการหยิบยกกรุงเทพเมืองแฟชั่นขึ้นมาเป็นประเด็นนโยบายหาเสียงอีกครั้งเพื่อดำเนินไปควบคู่การนโยบาย 1 ครอบครัว 1 ซอฟต์แวร์เวอร์

“...กรุงเทพฯ เมืองแฟชั่นกลายเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญของดีไซน์เนอร์ยุค
หลัง ได้มองเห็นอนาคต มองเห็นความเป็นไปได้ มองเห็นอาชีพภายใต้
อุตสาหกรรมแฟชั่นอย่างชัดเจนขึ้น...กรุงเทพฯ เมืองแฟชั่นเป็นหนึ่งใน
รากฐานสำคัญที่พัฒนาอุตสาหกรรมแฟชั่นไทยอย่างเป็นระบบครั้งแรก โดย
เชื่อมโยงทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วม” (พรศเพื่อไทย, 2566)

วันพรุ่งนี้เมืองจะเป็นอย่างไร: ประมวลทิศทางและข้อสรุป

การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาเมืองเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหยุดยั้งได้ แต่สามารถกำหนดทิศทางความเป็นไปของเมืองผ่านการเมืองยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนาเมืองที่ครอบคลุมทุกมิติ ซึ่งจากนโยบายที่ได้ใช้ในการหาเสียงเปิดพื้นที่ให้เห็นว่าเป็นนโยบายที่พยายามทำให้มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตเมือง (urbanism) จากการกลายเป็นเมืองสมัยใหม่ที่มีความเป็นปัจเจกบุคคลและกลุ่มก้อนของคนที่คุณเคยอย่างคนในครอบครัว และอีกมิติหนึ่งคือการสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในการพัฒนามหานครกรุงเทพ เนื่องจากมหานครเป็นศูนย์กลางโลกาภิวัตน์ทางการเงินและเศรษฐกิจ ในกรณีดังกล่าวนี้ทำให้พัฒนามหานครกรุงเทพควบคู่ไปกับการกระจายการพัฒนาออกนอกมหานคร กรุงเทพจึงเป็นทางเลือกที่พรรคเพื่อไทยได้นำเสนอ ซึ่งไม่ได้เป็นการพัฒนาที่เน้นเฉพาะส่วนแต่มุ่ง

พัฒนาให้เป็นองค์กรรวมและให้เมืองทุกเมืองเชื่อมโยงกันผ่านความสัมพันธ์จากโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม เทคโนโลยี และคมนาคม

อย่างไรก็ดี บทความขึ้นนี้เป็นเพียงการเชิญชวนให้เห็นฉากทัศน์การพัฒนาเมืองผ่านนโยบายของพรรคเพื่อไทยที่แสดงให้เห็นถึงมุมมองทางการเมืองที่มีต่อเมือง หากมองไปให้พ้นเฉพาะมิติการพัฒนา เมืองยังเป็นพื้นที่ที่มีความสลับซับซ้อน มีพื้นที่กึ่ง ๆ กลาง ๆ และพื้นที่หลบซ่อนอีกมากมายที่ไม่สามารถละเลยต่อการพัฒนาเมืองไปได้ การทำความเข้าใจศักยภาพของเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อกระบวนการพัฒนา งานชิ้นนี้อาจช่วยให้ผู้อ่านได้ต่อยอดประเด็นที่ได้นำเสนอมาแล้วไปสู่การวิจัยและทำความเข้าใจจากทัศน์ของการพัฒนาเมืองตามวิธีวิทยาการวิจัย (methodology) ที่เหมาะสมต่อไป และสามารถหยิบยกประเด็นนโยบายการพัฒนาเมืองมาเป็นส่วนหนึ่งของประเด็นทางด้านการวิจัย เช่น บทบาทของสถาบันทางสังคมในเมืองที่มีส่วนช่วยต่อการพัฒนาเมือง แนวทางการฟื้นฟูย่านที่เหมาะสมต่อการรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และรูปแบบการจัดการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเมือง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง (References)

ภาษาไทย

- กนกวรรณ ธารวรรณ. (2562). ความเป็นเพศในสังคมเมืองกรุงเทพ. *วารสารมานุษยวิทยา*, 2(1), 87-118.
- กองยุทธศาสตร์บริหารจัดการ สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล. (2557). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2556-2575)*. กองยุทธศาสตร์บริหารจัดการ สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล.
- กังสดาล เขารั้ววัฒนกุล. (2557). ความเหลื่อมล้ำทางสังคมของชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในเขตกรุงเทพเหนือ. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 40(2), 67-80.
- กิริติ ชื่นพิทยาธร. (2564). จากแนวคิด “การฟื้นฟูย่านเกย์” สู่ “การก่อตัวของพื้นที่เควิียร์”: กรณีศึกษาย่านอารีย์-ประดิพัทธ์ในกรุงเทพมหานคร. ใน สันต์ สุวัจฉราภินันท์ (บก.), *สำรวจพื้นที่ทางสังคม: อัตลักษณ์ ปฏิบัติการ และภาพตัวแทน* (หน้า 147-213). สยามปริทัศน์.
- คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 17/2558 เรื่อง การจัดหาที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ. (7 มกราคม 2565). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 132 ตอนพิเศษ 112 ง หน้า 3-5.

- จิราพร เหล่าเจริญวงศ์. (2564). พื้นที่ศึกษาในมูมมานุษยวิทยา: มโนทัศน์และวิธีวิทยา. ใน ยุคตีมุกดาวิจิตร, และชัชชล อัจฉนาทิตติ (บก.), *มานุษยวิทยามานุษย์* (หน้า 186-226). ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ชลวิทย์ เจียรจิตต์. (2566). กรุงเทพฯ เมืองสุขภาพดี: พื้นที่สุขภาวะมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒกับการสร้างวิถีชีวิตทางสุขภาพของคนเมือง. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 23(1), 278-297.
- นิรมล เสรีสกุล, และ อติศักดิ์ กันทะเมืองลี. (2565). ดัชนีเมืองเดินได้: การศึกษาเพื่อจัดทำตัวชี้วัดและประเมินศักยภาพคุณลักษณะของเมืองที่ส่งเสริมการสัญจรด้วยการเดินเท้าของมหานครกรุงเทพ. *หน้าจั่ว*, 19(2), 246-287.
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2562). สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในเมือง. *CMU Journal of Law and Social Sciences*, 12(2), 85-122.
- ปรมินทร์ ตั้งโอภาสวิไลสกุล. (2564). โลกยุค COVID-19: วิฤตและโอกาสในชีวิตของผู้อยู่ร่วมกับโรคซิมเคร้า. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 33(1), 71-123.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2560). *เงื่อนไขความสำเร็จ ความขัดแย้งและข้อจำกัดของเขตเศรษฐกิจพิเศษ: กรณีศึกษาประสบการณ์จากประเทศกำลังพัฒนา*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- ปฐนัท นาคสิงห์, และอังกร หงส์คนานุเคราะห์. (2561). การทำให้สงกรานต์กรุงเทพฯ เป็นสินค้าวัฒนธรรมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. *วารสารมานุษยวิทยา*, 1(1), 159-189.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). (2565, 1 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 139 ตอนที่ 258ง. หน้า 1.
- ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์. (2563). เมืองเชียงใหม่กับโลกาภิวัตน์ที่หลากหลาย. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 32(1), 11-41.
- ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์. (2565). เมืองเชิงซ้อน: กายานครซ้อนตัวตน. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 34(1), 46-75.
- สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย. (2564). *ผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจจากสถานการณ์การระบาดของโควิด-19: กลไกการรับมือ มาตรการช่วยเหลือ และการวางแผนระยะยาว*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.).
- สายชล ปัญญชิต. (2555). การพัฒนากองทุนหมู่บ้านไปสู่สถาบันการเงินชุมชน: ความรู้ และข้อเสนอสู่ความจริง. *วารสารวิทยบริการ*, 23(3), 148-163.

- หทัยรัตน์ มาประณีต. (2554). การศึกษาทัศนคติด้านความรุนแรงต่อสตรีของสตรีในชุมชนเมือง. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 3(6), 162-177.
- หทัยรัตน์ มาประณีต. (2554). ความรุนแรงต่อสตรีในชุมชนเมือง. *วารสารคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 14, 134-142.
- อภิวัฒน์ รัตนวราหะ. (2566). *นคราภิวัฒน์ไทย: ทางมา ทางไป ทางออก*. แผนงานบูรณาการยุทธศาสตร์เป้าหมาย (Spearhead) ด้านสังคม คนไทย 4.0.
- เอ็ดวาร์ด แวน รอย. (2565). *Siamese Melting Pot* [ก่อร่างเป็นบางกอก] (พิมพ์ครั้งที่ 2). มติชน.

ภาษาอังกฤษ

- Askew, M. (2002). *Bangkok: Place, practice and representation*. Routledge.
- Azarya, V. (2004). Globalization and International Tourism in Developing Countries: Marginality as a Commercial Commodity. *Current Sociology*, 52(6), 949-967.
- Certeau, M. D. (1984). *The Practice of Everyday Life*. University of California Press.
- Harvey, D. (2001). Globalization and the "Spatial Fix". *Geographische Revue*, 2(2001), 23-30.
- Kuklick, H. (1980). Chicago Sociology and Urban Planning Policy: Sociological Theory as Occupational Ideology. *Theory and Society*, 9(6), 821-845.
- Lens, M. C. (2022). Zoning, Land Use, and the Reproduction of Urban Inequality. *Annual Review of Sociology*, 48, 421-439.
- Mellor, R. (1975). Urban Sociology in an Urbanized Society. *The British Journal of Sociology*, 26(3), 276-293.
- Sangkhamanee, J. (2021). Bangkok Precipitated: Cloudbursts, Sentient Urbanity, and Emergent Atmospheres. *East Asian Science, Technology and Society: An International Journal*, 15(2), 153-172.
- Sassen, S. (2001). *The Global City: New York, London, Tokyo* (2nd Edition). Princeton University Press.
- Spirou, C. (2011). *Urban Tourism and Urban Change: Cities in a Global Economy*. Routledge.
- Tasaka, T. (2006). *Empirical Study of Bangkok Fashion City and Industrial Revitalization*. Osaka City University.

Thongsawang, S. (2022). Impacts of Online Learning in Development Studies during the COVID-19 Pandemic. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 43 (2022), 1049-1058.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

คณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2566). นโยบายของพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ. สืบค้นจาก, https://www.ect.go.th/ect_th/news_page.php?nid=20499

ประชาไท. (2566). ‘เศรษฐา’ ชวนเลือก ‘เพื่อไทย’ ให้ได้ขาดประเทศเปลี่ยนทันที - ‘อนุทิน’ ขอคืนสยามเมืองยิ้ม สลายขัดแย้ง. สืบค้นจาก, <https://prachatai.com/journal/2023/05/104005>

พรรคเพื่อไทย. (2564, 28 ตุลาคม). ‘เพื่อไทยมหานคร’ พัฒนาเมืองด้วยแนวคิดและวิสัยทัศน์ “دنุปร ٱุณณกัณฑ์” เผย พรรคเพื่อไทยระดมผู้เชี่ยวชาญ-คนรู้จักจริง [status update]. Facebook. <https://www.facebook.com/pheuthaiparty/photos/a.153985257967754/4843007142398852/?type=3>

_____. (2565, 10 กุมภาพันธ์). ‘กรุงเทพฯ เมืองแฟชั่น’ หนึ่งในแคมเปญของรัฐบาลทักษิณที่ต้องการผลักดันให้กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางของแฟชั่นในภูมิภาคระดับ [status update]. Twitter. <https://twitter.com/PheuThaiParty/status/1492296531286040578>

_____. (2566). 50 เขต 50 โรงพยาบาล. สืบค้นจาก, <https://ptp.or.th/50-hospitals>

_____. (2566). นโยบาย One Family One Soft Power และ Thailand Creative Content Agency. สืบค้นจาก, <https://ptp.or.th/นโยบายหลักพรรคเพื่อไทย/ofos-thacca-policy>

_____. (2566). นโยบายท่องเที่ยว. สืบค้นจาก, <https://ptp.or.th/นโยบายหลักพรรคเพื่อไทย/tourism-policy>

_____. (2566). นโยบายรัฐบาลดิจิทัลเพื่อประชาชน. สืบค้นจาก, <https://ptp.or.th/นโยบายหลักพรรคเพื่อไทย/technology-policy>

_____. (2566). นโยบายเศรษฐกิจมหภาค. สืบค้นจาก, <https://ptp.or.th/นโยบายหลักพรรคเพื่อไทย/นโยบายด้านเศรษฐกิจ>

พิมพ์นารา อินตะประเสริฐ, แพรวพรรณ ศิริเลิศ, และอติรุจ ดือระ. (2566). *SDG Policy Focus: เลือกตั้ง 66 นโยบายพรรคไหนตอบโจทย์ SDGs ที่สุด*. สืบค้นจาก, <https://www.sdgmovement.com/2023/05/11/sdg-policy-focus-thailand-election-66/>

The Active. (2566). *โค้งสุดท้าย! วัดนโยบายเพื่อ ‘คนพิการ-ผู้สูงอายุ’ เลือกตั้ง 66*. สืบค้นจาก, <https://theactive.net/news/welfare-20230507/>